

BUKS – Tidsskrift for Børne- og Ungdomskultur

Nr. 67 2023 • Årgang 39 • ISSN online 2446-0648 • www.buks.dk

Hjørdis Brandrup Kortbek, Merete Cornét Sørensen
og Lars Geer Hammershøj

Forord

I dette temanummer præsenteres en række artikler, som teoretiserer, undersøger og analyserer forhold mellem leg, dannelse, kunst, kultur, samskabelse og æstetiske processer med baggrund i det nationale forsknings- og udviklingsprojekt *LegeKunst*. Formålet med projektet har været at fremme leg og dannelse gennem børns møde med kunst og kultur i dagtilbud. For at undersøge dette nærmere og understøtte projektet har der været knyttet syv forskningsprojekter til *LegeKunst*. Det er disse syv forskningsprojekter, som dette temanummer udspringer af.

I *LegeKunst* har pædagoger og børn i 23 kommuner samarbejdet med kunstnere og kulturformidlere om at skabe nye legende praksisser i dagtilbud med afsæt i kunst og kultur. *LegeKunst* har fundet sted i perioden 2019-2023, er støttet af Nordea Fonden og ejet af Kulturprinsen – Udviklingscenter for børne- og ungekultur.

Pædagoger og børn i dagplejer, vuggestuer og børnehaver har sammen med billedkunstnere, musikere, skuespillere, historikere, bibliotekarer og forfattere med afsæt i aktionslæring som metode søgt at styrke det pædagogiske arbejde med kunst, kultur, leg og dannelse. Forskere og lektorer fra UCN, VIA, UCL, Professionshøjskolen Absalon, Københavns Professionshøjskole samt DPU har løbende deltaget som forskere i de konkrete *LegeKunst*-forløb og har bidraget til udviklingen af aktiviteterne i samskabende processer.

I bogen *Legekunst – leg, dannelse, kunst og kultur i dagtilbud* udgivet på Samfundslitteratur i 2022 har forskerne forsøgt at give en systematisk fremstilling af de centrale begreber i projektet og præsenteret de foreløbige forskningsresultater fra hver af de syv forskningsprojekter. I dette temanummer af BUKS præsenterer forskerne yderligere analyser af de konkrete *LegeKunst*-forløb.

Temanummeret indeholder syv fagfællebedømte forskningsartikler og fem formidlingsartikler. Den ene af de syv forskningsartikler er uden for tema om *LegeKunst*, men omhandler ligesom de øvrige artikler de yngste børns møde med kunst og kultur.

Den første forskningsartikel *Interagerende mesterskaber* er skrevet af Merete Cornét Sørensen. I artiklen undersøges det, hvordan kunstnerne i en konkret *Legekunst*-praksis interagerer med børn og pædagoger, med fokus på, hvordan den udefrakommende kunstners lederskab påvirker de deltagende børns æstetiske praksis og pædagogers medejerskab til processerne. Analysens resultater peger på, at der sker en løbende og dialektisk udveksling mellem kunstnere, pædagoger og børn, hvor kunstneren skaber udtryk, som børn og pædagoger lader sig inspirere af, mens kunstnerne omvendt lader sig inspirere af pædagogernes inkluderende praksis og børnenes legende tilgange. På denne måde udfoldes et samspil mellem kunstnerens kunstneriske, pædagogernes pædagogiske og børnenes legende mesterskaber.

Den anden forskningsartikel *Mellem orden og kaos – Når børn går deres egne veje* er skrevet af Johan Bundgaard Nielsen. Artiklen undersøger hvordan æstetiske processer kan åbne op for børns kreative leg og eksperimenter, og hvilken rolle kunstformidler og pædagoger spiller i denne sammenhæng. Analysen viser, at der kan opstå nye forståelser for verden gennem æstetiske eksperimenter, og at disse eksperimenter kan udvikle sig til fantasilege. Derudover viser artiklen, hvordan leg kan udspringe af noget kaotisk, men at børn selv er i stand til at regulere fantasilegen. Artiklen diskuterer legens karakter af både at kunne fremstå ordentlig og kaotisk og konkluderer at begge dimensioner er vigtige, for det er herigennem børn forstår og udfordrer omverdens krav, hvilket giver mulighed for dannelse.

Den tredje forskningsartikel *Med musikere og materialitet på børnehavens legeplads* er skrevet af Henriette Blomgren. Artiklen undersøger med afsæt i et musikprojekt i en børnehave, hvordan inddragelse af materialitet som fremtrædende analysekategori kan bidrage til nye forståelser af materialitetens betydning i *LegeKunst*-processer her konkretiseret i et forløb med jazzmusikere, børn og pædagoger på legepladsen. Gennem analyser af udvalgte videosekvenser, hvor materialitetens kraft er omdrejningspunkt, vises, hvordan materialitet som aktør indvirker på og taler tilbage til deltagerne, og således får betydning for resonans og den leg, der opstår. Artiklen bidrager til indsigt i betydningen af forskningstilgange til leg i levet børneliv i institutionaliserede kontekster. Her er børn og barndom spændt ud i et net af materialitet, sted og relationer, der både *er* og *skabes/gøres*. En central pointe er, at musikere, børn og materialitet skaber en fælles form for børnekultur – en børnekultur *in the making*.

Den fjerde forskningsartikel *Fortællekraft og legekraft – Materialer, aktørskab og lytning i LegeKunst-forløb* er skrevet af Helle Hovgaard Jørgensen og Mona Pagaard Nielsen. Artiklen undersøger sammenhængen mellem leg som børns primære praksisform og fortællingen som en del af legens råstof. Med aktionsforskning som metodisk ramme og inspireret af et sociomaterielt perspektiv analyserer artiklen, hvordan børns aktørskab kommer til udtryk i et konkret samspil mellem de givne materialer, de voksnes rammesætning og børnenes egne handlinger. Herigennem udforskes hvordan børns aktørskab i en konkret *LegeKunst* kan bidrage til legekraft og fortællekraft. Artiklens analyse peger på, at voksnes viden om leg og legens dialogiske fortællekraft kan styrke børns aktørskab – og omvendt at børn via deres tilstedeværelse og praksis har indflydelse på og påvirker fortællingen, og hvilke konsekvenser det har for legen, der leges.

Den femte forskningsartikel *Samskabelse som kunsten at skabe og forandres sammen* er skrevet af Lars Geer Hammershøj. I artiklen undersøges, hvordan samskabelse virker i fem konkrete *LegeKunst*-forløb. Artiklen argumenterer for, at der er to typer af samskabelse på spil i *LegeKunst*; samskabelse om forløbets aktiviteter, der har karakter af en innovativ proces, samt samskabelse i legen, der har karakter af en kreativ proces. Artiklens analyse peger på, at forudsætningerne for at samskabelse virker, er, at deltagerne følger samskabelsesmetoden i *LegeKunst* strikt, da metoden skal sikre rolleskift mellem deltagerne undervejs samt understøtte både innovativ og kreativ samskabelse. Desuden peger artiklen på, at det er afgørende at udvikle et sprog for samskabelse og de ændringer af relationer og praksisser, som opstår i processen. Artiklen argumenterer for, at kunst og kultur kan fremme børns leg og dannelse ved at udvide legens fantasiunivers og forstærke legens åbenhed i samskabelsen.

Den sjette forskningsartikel *Samskabelse om leg og litteratur – Mellem ligeværdighed og kompetenceløft* er skrevet af Hjørdis Brandrup Kortbek og Helle Hovgaard Jørgensen. Artiklen undersøger, hvordan der samskabes mellem bibliotekarer, pædagoger og børn om nye måder at arbejde med børnelitteratur i børnehaven. Analysen peger på, at der kan opstå et paradoks i samskabelsen mellem på den ene side ambitionen om ligeværdighed mellem alle deltagende parter og på den anden side antagelsen om, at kunstnere og kulturformidlere anses som havende særlige vigtige kompetencer, og som pædagogerne skal lære og 'løftes' af. Det kan skabe et utilsigtet og u hensigtsmæssigt hierarki mellem kulturformidlere og pædagoger, der kan gøre det vanskeligt at fremme og dannelse gennem kunst og kultur, ikke mindst fordi der ikke udvikles en fælles forståelse af forholdet mellem leg og litteratur.

Den første formidlingsartikel *Det danser vi om! – Mening med dans og kropslige udtryksformer i børnehaven* er skrevet af Michael Blume. Artiklen undersøger, hvordan en professionel danser inden for moderne dance og hiphop kan arbejde sammen med børn og pædagoger om at skabe danseaktiviteter og kropslige udtryksformer på en meningsfuld måde i en børnehave, der har børn med forskellige etniske oprindelser og en afdeling for børn med særlige behov. Artiklen præsenterer med et rigt billedmateriale, hvordan børnene engagerer sig i og udtrykker sig gennem dansene. Analysen peger på kroppe i dans, improvisation og leg formår at tale sammen og være i dialog, selvom de fysiske og mentale forudsætninger for børnene er forskellige. Derudover viser analyserne, at mening opstår i fællesskaber, og at en legende og improviserende tilgang til krop og bevægelse indeholder potentiale for en meningsskabelse mellem mennesker.

Den anden formidlingsartikel *Fortællinger i bevægelse – Brobygning mellem børnehave og førskole med legekunst* er skrevet af Thomas Thorsen. Artiklen præsenterer en analyse af relationer og børnefællesskaber i et *LegeKunst*-forløb, som skulle fungere som brobygning mellem børnehave og førskole. Med afsæt i observationer og interviews argumenterer artiklen for, at projektet har givet børnene et fælles tredje, som har skabt sammenhæng mellem fælles oplevelser i børnehaven og i de nye førskole-fællesskaber. Desuden peger artiklen på, at *LegeKunst*-projektet med de æstetiske aktiviteter har åbnet op for ligeværdige møder, hvor børn og pædagoger sammen med lokale kunstnere har fordybet sig i legende og skabende processer.

Den tredje formidlingsartikel er skrevet af Carina Sønder Sigurdsson »*De hjælp os med ikke at røre ved nogen af tingen*« – *Forskellige forståelser af børns deltagelse i æstetiske processer*. Artiklen tager ligesom *Fortællinger i bevægelse* udgangspunkt i et *LegeKunst*-forløb, som skulle danne bro mellem børnehave og førskole. Artiklen undersøger kunstnere og pædagogers forskellige forståelser af børns deltagelse i æstetiske processer i *LegeKunst*. Artiklen peger på, det har stor betydning for det fælles ejerskab i de æstetiske processer, at pædagogerne får mulighed for at opnå erkendelse gennem egen deltagelse. Det er desuden afgørende for børnenes deltagelse i praksisfællesskabet, at kunstneren og pædagogerne gennem deres engagement med hinanden opnår en fælles forståelse af, hvilke kundskaber, færdigheder og værdier som anerkendes, og dermed hvornår og hvordan børnene bliver anset for at være deltagende.

Den fjerde formidlingsartikel er skrevet af Morten Henriksen *Om pædagogers rolle i dagtilbuds-børns møde med kulturinstitutioner*. Artiklen omhandler et samskabende *LegeKunst*-projekt mellem en børnehave og Musikmuseet under Nationalmuseet og undersøger hvilke dannelsespotentialer dette projekt rummer for de deltagende børn. Artiklen viser, hvordan museet tilbyder muligheder for, at børnene kan indgå i dannelsesprocesser i mødet med det nye, men også at pædagogen i flere af de kunstformidlerledede processer indtager en rolle som »ordensmagt« og opdrager, på baggrund af de rammer og aktiviteter som samarbejdet tilbyder, og derfor har sværere ved at understøtte børnenes aktive undersøgelse og deltagelse. Imidlertid ses det, at når pædagogerne indgår i mere ligeværdige og legende praksisser, så slipper de rollen som opdrager for i stedet mere direkte at understøtte børnenes dannelsesprocesser.

Den femte formidlingsartikel, *Kunsten at lege – Hvordan dramapædagogiske tilgange i børnehaven kan fremme empati, fantasi og kreativitet*, er skrevet af Alette Raft Rasmussen. Artiklen tager sit afsæt i en teoretisk introduktion til sammenhængen mellem rolleleg, drama og teater som kunstart, og de potentialer skabende dramaaktiviteter med børn kan have i forhold til udvikling af kreativitet og empati. Med dette afsæt analyserer artiklen, hvilken betydning *LegeKunst*-dramaforbund faciliteret af udefrakommende kunstnere har haft for de deltagende børn. Artiklen konkluderer dels, at de undersøgte forløb har virket fremmende for børnenes fantasi og skabt impulser til at arbejde videre med de fiktive universer i legen. Dels at børnene udviklede empati, både i forhold til fiktionen og indlevelsen i de roller og de situationer, der var i det fiktive univers, men også uden for fiktionen, idet børnene blev mere åbne overfor at lege i nye sociale konstellationer og med færre konflikter.

Uden for tema om *LegeKunst* bringer vi desuden en norsk forskningsartikel *Fra bildebok til barneteater – Hvordan barn bidrager til å utvikle en forestilling om flerspråklig samspill* af Cecilie Dyrkorn Fodstad og Lene Helland Rønningen. I artiklen følger de to forfattere udviklingen af en teaterproduktion for børn, der tager udgangspunkt i en billedbog af Lisa Aisato, *En fisk til Luna*. Artiklen undersøger, hvordan sammenspillet mellem børn og kunstnere kan bidrage til forståelse af børns sproglige strategier i mødet mellem to karakterer, der ikke deler samme sprog. Artiklen argumenterer for, at børnene fremmer transsproglige perspektiver for verbal og non-verbal kommunikation, som påvirker forestillingen på flere niveauer fra udviklingen af fortællingen, det sceniske udtryk og forståelsen af det sceniske koncept.

Artiklerne i BUKS 67 henvender sig bredt set til både kulturformidlere, lærere og pædagoger, som er nysgerrige efter hvorledes, man kan bringe kunst og kultur ind i daginstitutionens og skolens hverdag på en legende måde. Artiklerne henvender sig også til undervisere på landets professionshøjskoler, der underviser pædagoger og lærerstuderende indenfor kunst, kultur, æstetiske processer og leg. Slutteligt henvender artiklerne sig også til forskere indenfor ovennævnte områder, og de som søger nyeste forskningsviden og erfaringer med børns møde med kunst og kultur i Norden.

Hjørdis Brandrup Kortbek, Merete Cornét Sørensen og Lars Geer Hammershøj

Marts 2023

